

impresionismus

- senzualismus = názor uznávající za jediný zdroj poznání jen smyslové vnímání
- v próze nebo dramatu, byly u hrdinů vyzdihovány především jejich pocity a nálady, což nutně vedlo k chatrnosti děje, tato díla pak neměla úspěch; posílení lyrčnosti děl
- snaha o zachycení neopakovatelného (prchavého) okamžiku
- vychází z realismu, dovádí ho k dokonalosti

Fráňa Šrámek

- narodil se v Sobotce, poté gymnázium v Písku; ale společně s rodinou se často stěhovali
- vystudoval gymnázium, poté šel v Praze na práva
- studia práv nedokončil, odešel do Českých Budějovic na vojenskou službu, byl zavřen za publikování básně **PÍŠOU MI PSANÍ**
- za okupace na protest proti poměrům nevycházel vůbec z domu
- účastnil se 1. Světové války, po jejím skončení se na chvíli sblížil s Karlem Čapkem, ale odmítl se věnovat civilismu
- věnoval se raději přírodní lyrice a stále častěji se vracel do rodného kraje
- byl impresionistou v próze
- po válce byl jmenován Národním umělcem (1946)

STŘÍBRNÝ VÍTR

Chlapec Jan Ratkin vyrůstá v rodině, kde vládne despotický otec (soudní rada) a strádá věčně nemocná matka. Je osamělý, současně mimořádně vnímavý a citlivý. Touha po lásce ho přivede k první – trpké – sexuální zkušenosti, s kterou dlouho není schopen psychicky se vyrovnat. Postupně se dostává do dalších konfliktů s netečným, ale i nepřátelským okolím, s atmosférou a praktikami tehdejší školy, s pokrytectvím citovým a náboženským atd. Bezelstný a naivní Jeník postupně moudří; v závěru se s ním autor loučí jako s osobností stále čistou a dychtivou lásky, ale již proměněnou, nepropadající citovým zmatkům.

dramata

LÉTO

MĚSÍC NAD ŘEKOU

expresionismus

Ladislav Klíma

- zabýval se výstředními duševními stavy, oblastí snů a halucinací, které se prolínají s oblastí děsivých dějů a fantastičnosti.
- ovlivněn názory otce byl kvůli svému protihabsburskému postoji vyloučen ze všech středních škol v rakouské části monarchie.
- jeho vztah ke světu a společnosti ovlivnila smrt blízkých (několika sourozenců a matky)
- většinu energie věnoval svérázně pojatému filozofickému bádání
- pokoušel se „žít filozofii“ – podával o tom zprávy ve filozoficko-literárních textech, jež překračují leckterá tabu, řada z nich je nedokončená

UTRPENÍ KNÍŽETE STERNENHOCHA – „groteskní romaneto“

- příběh vyšinutého šlechtice, jenž zavraždí svoji ženu a propadá vidinám. V díle se objevují i popisy různých sexuálních zvráceností. Svět je zde zobrazen jako obludný žalář plný sadomasochistického utrpení, kde je smazaná hranice mezi skutečností a snem.

PUTOVÁNÍ SLEPÉHO HADA ZA PRAVDOU – o bezohledné snaze dobýt svět; reakce na aktuální dobové jevy; psáno německy za války

MATĚJ POCTIVÝ – drama

katolická tvorba

Jakub Deml

- narodil se v rodině rolníka a vesnického kupce; po gymnáziu v Třebíči vstoupil do katolického semináře v Brně, poté vysvěcen na kněze
- po konfliktu s biskupem byl vyloučen z duchovní správy. Jedním z důvodů bylo, že odmítal uznávat celibát => Mohl sloužit mši jen ve všední dny a nemohl kázat ani konat jiné kněžské úkony

Jaroslav Durych

- narodil se v rodině spisovatele
- během studia medicíny se seznámil Demlem
- řídil katolicky orientovaný časopis **ROZMACH**

NA HORÁCH – román

BLOUDĚNÍ – román; ústřední metafora je vyjádřena už názvem – bloudí – fakticky, ale především duchovně – nejen jednotlivé postavy, ale celá epocha. Svět je pojmán jako divadlo, v němž každý jen odehraje svoji roli.

Děj ohraničuje poprava českých šlechticů a měšťanů na Staroměstském náměstí a smrt Albrechta z Valdštejna, líčí příběh lásky pyšného „rebela“, protestanta Jiřího, a krásné španělské dívky Andělky. Jiří, Valdštejnovo páže, je smrtelně zraněn po boku svého pána a umírá v Andělčině náručí.

- Jiří symbolizuje český národ; Andělka katolickou církev. Skutečnost, že Andělka s Jiřím čeká dítě, znamená naději pro budoucnost.
- V díle se objevuje množství drastických scén popisujících válečné hrůzy. Základním kompozičním principem je kontrast.

REKVIEM – podobný styl i popis světa jako u Bloudění; tři samostatné povídky

MASOPUST – historická tematika

BOŽÍ DUHA – snová próza; milostný vztah staršího muže a mladé německé dívky v troskách pohraniční vesnice (po odsunu Němců)

ruralismus

- vztahy mezi lidmi na vesnicích, rodové tradice
- základem je heroizace sedláka
- princip, aby nejstarší syn se ujal hospodářství
- přesné řady v rodině, pro udržení půdy
- po válce autoři tohoto směru skončili ve vězení (texty byly proti kolektivizaci), dostali 10 a více let

Vojtěch Martínek

KAMENNÝ ŘÁD

- vývoj ve vesnici; řád rodiny, silná rodová tradice; rodiče rozhodují o životě dětí, aby jim pak mohli předat „žezlo“
- => s vývojem doby přichází střet generací

Václav Prokúpek

- v roce 1951 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen za vůdcovství protistátní skupiny tzv. klerofašistické odnože zelené internacionály k 22 letům vězení.
 - **Zelená internacionála** v 50. letech byl vykonstruovaný argument ÚV KSČ, aby se mohli zbavit katolických autorů, inteligence a zbytků agrárníků ve společnosti = nikdy neexistující organizace připravující ozbrojený odpor proti komunistům na vesnici
 - po 14 letech byl propuštěn na svobodu
- Povídky: **KAMARÁDI** (1927)
- Romány: **BABA** (1928), **VE STÍNU HOR** (1931), **ZTRACENÁ ZEMĚ** (1939)

demokratický proud

-- dále **zpracováno** v otázce #21 --

Filozofie „malého člověka“

- v dílech se zabývat problémy obyčejných lidí
- např. **Karel Čapek – POVÍDKY Z JEDNÉ KAPSY**

psychologický proud

Jaroslav Havlíček

- ovlivněn naturalismem; zaměřil se na maloměstské prostředí – s oblibou líčil mezní situace, psychicky narušené jedince. Osudy protagonistů svých děl sledoval s ironií, ale i s účastí. Mnohé jeho práce mají baladický ráz.

PETROLEJOVÉ LAMPY - 1. vydání se jmenovalo **ZÁNIK MĚSTEČKA OLŠINY**

- první, a jediný díl ze zamýšlené trilogie *Ulrychovsko*
- zfilmoval Juraj Herz

Děj se odehrává na přelomu století. Hlavní hrdinkou je Štěpka Kliánová, nehezká, v lecčems naivní, ale aktivní a bezprostřední dívka. Je existenčně zajištěna, marně však hledá lásku. Když se objeví bratranec Pavel, absolvent kadetky (který ale musel službu v armádě opustit), zamiluje se. Nevidí, že její vyvolený je člověk mravně zkažený, vypočítavý. Po sňatku Štěpka zjistí, že Pavel trpí nevyléčitelnou pohlavní nemocí. Přesto se pokouší s tíživou životní situací vyrovnat, stará se – spolu s Pavlovým bratrancem Janem – o rodový statek. Po Pavlově smrti se s Janem sblíží.

NEVIDITELNÝ

- považováno za jeho vrcholné dílo
- dílo má rysy hororu – sledujeme v něm měšťanskou rodinu Hajnů stíženou dědičnou psychickou nemocí. Hlavním hrdinou a zároveň vypravěčem je Petr Švajcar, pocházející z chudých poměrů, jenž se do rodiny z vypočítavosti přičlenil, ale po smrti své ženy, k níž nepřímou přispěl (využil manželčiny sebevražedných sklónů), zůstává natrvalo vázán ke svému mentálně retardovanému synovi, na nějž Hajnovi převedli majetek.

TA TŘETÍ

- líčí zde obyčejného, až fádního jedince, úředníka Mánka, typického maloměšťáka, který se nemůže rozhodnout mezi dvěma ženami – Mildou, přijímající společenské konvence, a vitální, emancipovanou Adélou. Ublíží oběma a nakonec umírá. (Název svádí k výkladu smrti jako „té třetí“, což autor odmítl s vysvětlením, že chtěl pouze naznačit mužovo váhání.)

HELMADOE

- zfilmoval Jaromil Jireš

- název je složen ze začátků dívčích křestních jmen
- ta patří 5 dcerám podivínského maloměšťáckého lékaře. Na dobu, kdy do lékařovy rodiny docházel (jako pacient), vzpomíná vypravěč, tehdy student.

Jarmila Glazarová

- od dětství sirotek; dostala se do dělnické vrstvy
- dobře se vdala za lékaře, který ale předčasně umírá -> dobře zajištěná
- po smrti manžela se stěhuje do Prahy a začíná psát do novin, později píše i romány

VLČÍ JÁMA

- zfilmováno

Osmnáctiletá Klára přichází do rodiny bohaté tety, panovačné a omezené maloměšťačky, která ale nezměrně miluje svého muže Roberta, o řadu let mladšího (vzal si ji z vypočítavosti). Mezi Klárou a Robertem, který se otevřeně nedokáže vzepřít své manželce, již do značné míry vděčí za své postavení, se vytvoří citové pouto. Klára, neschopná lži a pokrytectví, je ze situace komplikované i tetinou nemocí zmatena i zděšena. Vysvobození z „vlčí jámy“ přichází smrtí obou manželů: vzápětí po skonu Klářiny tety přichází zpráva o tom, že Robert podlehl v úradě infarktu.

ADVENT

- zfilmováno počátkem 60. let

Odehrává se na samotě v Beskydech během jedné noci. Žena Františka hledá svého syna Metuda. Došlo ke konfliktu a Metud utekl z domova a schoval se do seníku, kde usnul. Když se probral, nacytal tam děvečku s manželem Františky. Omylem shodil lampu do sena, on uteče, ale ti dva uhoří.

Václav Řezáč

ČERNÉ SVĚTLO (oxymorón)

- kritizuje morálku maloměšťanské společnosti, hl. hrdina Karel, jeho matka úzkostlivá, Karel je nesamostatný, matka mu zemře a Karla si vezmou jeho teta a strýc, Karel ničí dobré vztahy v rodině, skočí z okna
- chlapec byl spolužáký ponižován, v každém pak po celý život hledá jen to špatné, jde si jen za svou kariérou

levicový proud

Ivan Olbracht

- vlastním jménem Kamil Zeman; syn Antala Staška

ANNA PROLETÁŘKA

- román, původně vycházel časopisecky; měla plnit didaktickou funkci
- příběh děvčete, které přichází do Prahy sloužit v revolučním roce 1920. Pomalu se pod vlivem přítele Toníka proměňuje v uvědomělou levicovou bojovnici.
- po roce 1948 nadhodnoceno a označeno za povinnou četbu

NIKOLA ŠUHAI LOUPEŽNÍK

- námětově čerpá z Podkarpatské Rusi
- propojení legendy (lidový mýtus o loupežníkovi, který bohatým bral a chudým dával) se skutečným příběhem vojenského zběha z 1. světové války dalo konečnou podobu tomuto románu. Obě složky, bájná i reálná, se v románu prolínají.

Nikola, pronásledovaný četníky chce po svatbě s Eržikou žít v klidu. Je však okolnostmi přinucen k prvním loupežím, které se v povědomí lidí neodrážejí negativně, ale naopak všichni k němu vzhlížejí jako ke svému hrdinovi. Nakonec je Nikola zavít díky zradě svých kamarádů.

GOLET V ÚDOLÍ

- povídky: ZÁZRAK S JULČOU, ZÁZRAK V MIKVE, O SMUTNÝCH OČÍCH HANY KARADŽIČOVÉ

- golet = židovská osada

- povídky o světě ortodoxních Židů v Podkarpatské Rusi

O SMUTNÝCH OČÍCH HANY KARADŽIČOVÉ – mladá židovská dívka se cítí svazována, poruší proto pravidla a odstěhuje se do města. Tím ale přestala pro židy existovat, protože je zradila. Ve městě ale není šťastná a chtěla by se vrátit. To už však nejde. Je zde typické Olbrachtovo *jedno špatné rozhodnutí*, které pak nezvratně ovlivní život hl. hrdiny.

ŽALÁŘ NEJTEMNĚJŠÍ

- psychologický román

Příběh ambiciózního bývalého policejního komisaře Macha, který je vehnán do izolace nešťastným oslepnutím. Mach po svém oslepnutí nevěří, že jeho mladá žena nebude jeho tragedie zneužívat. Mučí proto manželku chorobnou žárlivostí, až se jeho vztah rozpadne. Mach však není jen trpící věčný žárlivec, ale i člověk nesoucí svůj osud slepce. Je zarytý egocentrik, mučící a současně obětující svou ženu, ale svým způsobem i sebe. Odsoudil se totiž žít uprostřed společnosti osamocen. Je člověkem nešťastným, vědomým si sváru pravdy a vylhanosti v celém svém životě. Tím žalářem tedy není jen slepota či žárlivost, ale hlavně sobectví.

PODIVNÉ PŘÁTELSTVÍ HERCE JESENIA – využil zde poznatků Freudovy psychoanalýzy

Marie Majerová

- 1921 vstoupila do KSČ a stala se redaktorkou Rudého práva

SIRÉNA – sociální román, socialistický realismus

- jedná se o široký obraz vývoje Kladenska od počátku průmyslu v 19. Století po 1. Světovou válku (dá se říci, že se jedná o kroniku formování dělnické třídy na Kladensku). To vše se odehrává na pozadí několika generací rodiny Hudců.

Marie Pujmanová

- otec byl univerzitním profesorem -> byla už od dětství vychovávána se vztahem ke kultuře

- kontakt s levicovými intelektuály je dovedl ke komunistickému tisku

- románová trilogie

LIDÉ NA KŘIŽOVATCE – román je širokým obrazem české společnosti prvních poválečných let až po hospodářskou krizi. Do popředí vystupují prolínající se osud rodiny textilního velkopodnikatele Kazmara (zde byla inspirace Baťou) a rodiny pražského levicově orientovaného intelektuála, advokáta Gamzy.

HRA S OHNĚM

ŽIVOT PROTI SMRTI

